

„Śmierć ćwiartki” - jak regulacje dotyczące paczkowania alkoholu ingerują w kulturę

Abstrakt

Napoje alkoholowe są powszechnie uznawane za istotny składnik kultury. Alkohol – jego produkcja, sprzedaż i konsumpcja podlega drobiazgowym regulacjom prawnym w większości państw świata.

Normy prawne określają nie tylko kwestie produkcji, przechowywania czy podawania alkoholu. W Unii Europejskiej chronione są także nazwy tradycyjnych produktów alkoholowych (Rozp. PE i Rady nr 110/2008) oraz ich receptury. Wartościom, którym zapewniono ochronę prawną jest w UE (a także w Polsce) nie tylko ograniczanie dostępu do alkoholu, jego opodatkowanie lub też troska o właściwe warunki jego produkcji, lecz także ochrona walorów kulturowych określonych napojów alkoholowych – specyficznych nazw regionalnych i tradycyjnych sposobów produkcji i butelkowania.

W polskiej kulturze był i jest obecny alkohol, w szczególności wódka (choć obecnie jej popularność słabnie). Często wspomnianą (m. in. w literaturze i filmie) jest „ćwiartka wódki”, czyli butelka o pojemności 0,25 litra. Na podstawie licznych przykładów z polskiej kultury stwierdzić można, że alkohol jest istotnym jej składnikiem, a niewątpliwie był nim także ten o mocy 40%, w butelce o pojemności 250 ml.

Od 1 maja 2004 r. rozlewanie napojów spirytusowych dozwolone jest w zakresie od 100 ml do 2.000 ml wyłącznie 9 następujących nominalnych ilości: 100 - 200 - 350 - 500 - 700 - 1.000 - 1.500 - 1.750 - 2.000 (zgodnie z: Załącznikiem nr 1 do ustawy o towarach paczkowanych w związku z Rozp. PE i Rady nr 110/2008). Implementując prawo europejskie, nastawione na ochronę kulturowych wartości napojów alkoholowych usunięto słynną „ćwiartkę” z polskich sklepów, (zastępując ją butelkami 200 ml). Regulacja ta nie miał na celu ograniczenia spożycia alkoholu, uzasadniana była ujednocnieniem opakowań na terenie całej UE. Argument taki uznać należy za niewystarczający wobec istnienia kulturowych wartości, które być może nie powinny podlegać ochronie prawnej, ale też nie powinny być przez prawo wymazywane z otaczającej nas (kulturowej) rzeczywistości.

¹ Autor jest studentem V roku prawa na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Wstęp

„Śmierć ćwiartki ...” - tytuł taki przywołuje skojarzenia raczej z twórczością literacką lub (może nawet w większym stopniu) kabaretową, niż opracowaniem, które (przynajmniej w zamierzeniu autora) winno mieć charakter naukowy. Humorystyczny tytuł niniejszego artykułu oraz pozorna lekkość zagadnienia nie powinna jednak przesłonić powagi problematyki, którą porusza ten tekst. Pozornie błahe i nie mające większego wpływu na nasze otoczenie zjawisko kryje w sobie niezwykle istotną relację, jaka istnieje pomiędzy regulacjami prawnymi a rzeczywistością społeczną.

Istotą zagadnienia, które zostanie szczegółowo omówione, to jest kwestii wpływu regulacji prawnych na paczkowanie alkoholu w Polsce, jest nie tyle sam fakt takiego wpływu, który we współczesnym świecie byłby nie do uniknięcia, lecz to, w jaki sposób wpływ ten został wywarty i jakie osiągnął skutki, a przede wszystkim to, w jaki sposób (nie) był uzasadniany.

W artykule pojęcie „kultura” rozumiane będzie w sposób szeroki, według Robertem Bierstedtem, jako „wszystko co ludzie czynią, myślą i posiadają jako członkowie społeczności” [Bierstedt 1963, s. 129 za: Sztompka 2002, s. 233]. Ewentualne zawężenie pojęcia kultury, którego można by dokonać w odniesieniu do tej definicji, poprzez wykluczenie ludzkich myśli nie uzewnętrzniczonych i nie będących częścią życia społecznego, choć może być uznane za zasadne, nadal kształtuje rozumienie kultury w sposób szeroki, a to jest istotą rozumienia tego pojęcia przez autora. W tak nakreślonym rozumieniu kultury bez wątpienia mieszczą się jej wzory związane z produkcją, sprzedażą i spożywaniem alkoholu.

Regulacje prawne chroniące napoje spirytusowe w zarysie

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 110/2008 z dnia 15 stycznia 2008 r. w sprawie definicji, opisu, prezentacji, etykietowania i ochrony oznaczeń geograficznych napojów spirytusowych oraz uchylające rozporządzenie Rady (EWG) nr 1576/89 to podstawowy akt prawny regulujący zagadnienie napojów spirytusowych na terytorium państw członkowskich Unii Europejskiej. W sposób w zasadzie kompleksowy normuje ono większość istotnych aspektów dotyczących tej dziedziny życia.

Rozporządzenie, w zawartym na jego początku uzasadnieniu, podkreśla istotne znaczenie sektora napojów spirytusowych dla konsumentów, istotną rolę renomy określonych produktów, jak też (co dla niniejszego artykułu najistotniejsze) konieczność zachowania „tradycyjnych praktyk”, co zostaje wspomniane w punkcie 8 uzasadnienia. Oprócz wspomnianego, znaleźć można szerokie wytłumaczenia dotyczące oczekiwań konsumentów czy wspólnego rynku, brak jednak konkretnych powodów dających podstawę przyjęcia takich, a nie innych pojemności nominalnych, w których butelkowane mają być napoje spirytusowe.

Z lektury rozporządzenia wynika wniosek, że podstawową cechą wspólnotowego rynku

napojów spirytusowych powinno być jego oparcie o tradycyjne metody wytwarzania poszczególnych produktów, których nazwy objęte są ochroną. Co istotne, z ochroną nazewnictwa ściśle powiązana jest ochrona metod produkcji oraz ograniczenia dotyczące surowców stosowanych do wyrobu produktu. Uzupełnieniem zarysowanego powyżej reżimu ochrony „tradycyjności” napojów spirytusowych” jest lista produktów tradycyjnych, na której obok produktów spożywczych znajdują się także regionalne wyroby spirytusowe.

Zostawiając na boku liczne wątpliwości związane z ryzykiem petryfikacji kultury, ochrony „kultury idealnej, a nie rzeczywistej lub też związanych z ograniczaniem innowacyjności, które rodzą przedstawione powyżej uregulowania (ale nie są przedmiotem niniejszego artykułu), należy zauważyć, że deklarowanym, a być może także realizowanym celem prawnych regulacji sektora napojów spirytusowych, jest ochrona wyrobów o tradycyjnym charakterze wraz z metodami ich wytwarzania oraz nazewnictwem.

W miejscu tym należy podkreślić, że zarówno przepisy dotyczące ochrony geograficznych oznaczeń pochodzenia produktów spożywczych, jak też regulacje odnoszące się do produktów alkoholowych, przewidują możliwość ochrony nie tylko użycia tradycyjnych składników lub metod produkcji, ale także kształtu produktu. Przykładowo, powszechnie znany pod wieloma kształtami oscypek, zarejestrowany jest jako ser o wrzecionowatym kształcie i tylko w takiej postaci może być wprowadzany do obrotu. W przypadku alkoholi ochronie podlegać może pojemność butelek, do których jest rozlewany, a także ich kształt. Zarejestrowane w województwie lubelskim miody pitne (półtorak, dwójniak, trójniak i czwórniak) rozlewane są do butelek o pojemności co najmniej 100 mililitrów, ale już pochodzący z województwa lubuskiego jarzębiak, może być rozlewany do dwukrotnie mniejszych butelek.²

Ustawa o towarach paczkowanych

Ustawa z dnia 9 maja 2009 roku o towarach paczkowanych uchyliła obowiązującą wcześniej ustawę z dnia 6 września 2001 roku. Na podstawie art. 6 ust. 3 i 4 uchwalone zostało rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 5 listopada 2002 r. określające między innymi nominalną ilość zawartości produktów spirytusowych w opakowaniach. Art. 35 ustawy stanowił jednak, że: „art. 6 ust. 3 i 4, art. 20 i art. 26, wchodzi w życie z dniem uzyskania przez Rzeczpospolitą Polską członkostwa w Unii Europejskiej”.

Z tego też powodu ograniczenia przyjęte prawie dwa lata przed wejściem Polski do UE weszły w życie dopiero z momentem akcesji, a moment zniknięcia ćwiartki ze sklepowych półek został powiązany właśnie z członkostwem w tej organizacji.

² Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, *Lista produktów regionalnych*, <http://www.minrol.gov.pl/pol/Jakosczywnosci/Produkty-regionalne-i-tradycyjne/Lista-produktow-tradycyjnych/%28pid%29/335> (data dostępu 12 kwietnia 2014 r.)

Ustawa z roku 2009 nie wprowadziła zasadniczych zmian do opisanego wyżej stanu prawnego. Obowiązujące na podstawie rozporządzenia ograniczenia w zakresie butelkowania napojów spirytusowych nie uległy zmianie, chociaż „zmieniły swoje miejsce” - obecnie znajdują się w Załączniku nr 1 do ustawy z dnia 9 maja 2009 roku.

Stosownie do obecnie obowiązujących regulacji, na podstawie art. 6 ustawy w zw. z (wymienionym w tym artykule) załącznikiem nr 1 do ustawy, napoje spirytusowe w rozumieniu art. 2 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 110/2008 mogą być wprowadzane do obrotu w zakresie pojemności od 100 mililitrów do 2 litrów wyłącznie w opakowaniach o określonych pojemnościach nominalnych, wynoszących (w mililitrach): 100 - 200 - 350 - 500 - 700 - 1.000 - 1.500 - 1.750 i 2.000. Jednocześnie zgodne z ustawą jest butelkowanie mocnych alkoholi w opakowaniach mniejszych niż 100 ml lub większych niż 2 litry.

W zakresie przedstawionych powyżej regulacji ustawa dokonuje wdrożenia dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2007/45/WE z dnia 5 września 2007 r. ustanawiającej zasady dotyczące nominalnych ilości produktów w opakowaniach jednostkowych, uchylającej dyrektywy Rady 75/106/EWG i 80/232/EWG oraz zmieniającej dyrektywę Rady 76/211/EWG.

Bocksbeutel i 'pétillant de raisin'

Tomasz Tadeusz Koncewicz w artykule *Różnorodność – magiczne słowo i leit motif wspólnego rynku* [Koncewicz 2002] opisuje niezwykle interesujące sprawy, które toczyły się przed Trybunałem Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Opatrzony sygnaturami 16/83 i 179/85 rozpoznawane w latach osiemdziesiątych sprawy *Karl Prantl* oraz *Commission v Federal Republic of Germany* dotyczyły stanów prawnych, które powstały wskutek wprowadzenia przez Federalną Republikę Niemiec ustawodawstwa wewnętrznego, które określone rodzaje butelek uznawało za wyłączne dla niemieckiego wina.

Rzeczywiście butelki o takich kształtach były tradycyjnie (od wielu lat) używane do butelkowania niemieckich wyrobów. Jednocześnie jednak Trybunał uznał, że także w innych regionach Europy (w północnych Włoszech i zachodniej Francji) butelki takie używane są od dziesięcioleci i także dla tych regionów stanowią tradycyjne naczynia dla lokalnych alkoholi. Opierając się o zasady prawne wspólnego rynku Trybunał orzekł wbrew stanowisku państwa niemieckiego. Trybunał „podkreślił dobitnie, że napój znany jako petillant de raisin jest sprzedawany we Francji od 1956. Od samego początku kształt butelki był taki sam i przypominał butelkę od szampana. Trybunał w orzeczeniu w sprawie *Commission v Federal Republic of Germany* stwierdził, że „...tradycyjna butelka w kształcie szampana używana jest od dłuższego okresu czasu w państwach członkowskich nie tylko w celu sprzedaży szampana i win musujących, ale również innych napoi takich jak cider lub produkowanych z owoców...” [Koncewicz 2002, s.

W niniejszym tekście o powyższych sprawach wspominam nie z przyczyn tego, w jaki sposób orzeczenia TSUE kształtowały zasady wspólnego rynku Unii Europejskiej, lecz ze względu na fakt, że oprócz obszernego zakresu unijnych regulacji prawnych dotyczących tradycyjnych metod produkcji alkoholu, także tradycyjny kształt butelek okazuje się być relewantny prawnie, zarówno w ustawodawstwach państw członkowskich, jak i aktach prawnych UE.

Alkohol w kulturze

Jak już zostało wspomniane we wstępie w szerokim rozumieniu kultury bez wątpienia mieszczą się wszelkie kwestie związane z produkcją, dystrybucją i spożyciem alkoholu, jak też wpływu prawa i innych systemów normatywnych na te procesy. W opinii autora znaczenie alkoholu dla europejskiego kręgu kultury jest trudne do przecenienia. Nie jest to jedynie pozbawiony większego znaczenia jej składnik, a istotny element wielu lokalnych zwyczajów, obrzędowości, czy też (co bardziej charakterystyczne dla współczesności) „wizytówka” poszczególnych krajów czy regionów, „w pewnych kręgach kulturowych, w pewnych krajach przyjęte jest picie alkoholu; rodzaj i sposób jego spożywania należy niekiedy do rytuału” [Górski, Moczarski 1972, s. 7]. Z tego też względu normy prawne mające bezpośredni wpływ na produkcję lub dystrybucję alkoholu uznać należy za mogące mieć istotny wpływ na życie społeczne, a jako takie, za warte poznania, badania i (być może) krytyki.

Ćwiartka w języku i kulturze

W języku polskim ćwiartka to po prostu czwarta część pewnej całości, a w potocznej mowie jest to butelka o pojemności 250 mililitrów (jedna czwarta, zatem ćwierć litra). Znaczenie takie jako potoczne podaje także współczesny Słownik Języka Polskiego PWN.³ Butelki o tej pojemności sprzedawane były w Polsce przez dziesiątki, a może nawet setki lat, aż do 2004 roku, gdy weszły w życie opisane wyżej regulacje prawne.

Uznając za punkt wyjścia przedstawione wcześniej rozważania dotyczące roli alkoholu w kulturze europejskiej, prawnej ochrony jego tradycyjnych walorów, takich jak metody produkcji czy sposób butelkowania rozważyć należy, czy istnieją szczególne walory ćwiartki, które mogłyby być powodem dla uwzględniania ich przy ustanawianiu regulacji dotyczących pojemności nominalnych opakowań napojów spirytusowych.

Zgodnie z zaprezentowanym przez autora rozumieniem pojęcia kultury, stwierdzić można bez cienia wątpliwości, że sposób butelkowania napojów alkoholowych, a zatem także powszechne używanie butelek o pojemności 250 ml był składnikiem kultury. Nie powinno zatem podlegać

³ Słownik Języka Polskiego PWN, <http://sjp.pwn.pl/slownik/2451007/%C4%87wiartka> (data dostępu 12 kwietnia 2014 r.)

dyskusji, że regulacje prawne zabraniające butelkowania alkoholu w naczyniach o takiej pojemności miały wpływ na kulturę.

Należy zatem spróbować znaleźć odpowiedź na pytanie: czy ćwiartka była istotnym składnikiem polskiej kultury? Czy był to element na tyle istotny, że powinno się poddać krytyce regulacje prawne, które doprowadziły do jej zniknięcia ze sklepowych półek?

Ćwiartka wódki pojawia się nie tylko w języku potocznym i codziennym życiu, lecz także w literaturze, w książkach takich jak *Piękni dwudziestoletni* („Od tego czasu Lolek-Partyzant zaczął pić; zarabiał przy tym na pijaństwo w sposób bardzo prosty - brał żelazny łom, szedł na róg do znajomego garbusa, który miał kiosk z gazetami i prosił go o postawienie ćwiartki wódki. Garbus odmawiał; Lolek przewracał cały kiosk z garbusem i teraz proponował garbusowi podniesienie kiosku, ale już nie za ćwiartkę, lecz za pół litra. Ponieważ do podniesienia kiosku potrzeba było trzech silnych ludzi, garbus zgadzał się i Lolek-Partyzant, podłożywszy żelazny drąg, stawiał kiosk wraz z garbusem i zainkasowawszy pieniądze, szedł na wódkę.” [Hłasko 2003]) czy *Wiatrołomy* [Pauksta 1986]. Ćwiartki wódki nie brak także w literaturze faktu. Krzysztof Teodor Toeplitz kreśli obraz niecodziennej, zdawałoby się, sytuacji:

„Kiedy przed paroma dniami wracałem wieczorem do domu, zobaczyłem idącego naprzeciw i szybko zbliżającego się do mnie mężczyznę. Mężczyzna podszedł i powiedział coś niewyraźnie.

- Co proszę? - zapytałem niezbyt poprawnie.

- Ćwiartuchna razem? - powtórzył – tym razem wyraźniej – swoją propozycję, pokazując na siebie i na mnie.” [Toeplitz 1972, s. 25]

Wartą odnotowania ciekawostką jest to, że bohaterowie prześmiewczego serialu „Świat według Kiepskich” mieszkają pod adresem ul. Ćwiartki 3/4.⁴ Niezależnie od oceny wartości artystycznych tej produkcji, która nie jest przedmiotem niniejszego opracowania, warto dostrzec, że serial podchodzi do rzeczywistości w sposób prześmiewczy, a ponadto w sposób karykaturalny ukazując stereotypy dotyczące spożywania alkoholu przez Polaków.

Za istotniejsze uznać jednak należy to, że pomimo faktu, iż od dziesięciu lat nie ma w Polsce możliwości (legalnego) zakupu wódki w butelce 250 ml, to słowo „ćwiartka” wciąż jest powszechnie używane jako synonim niewielkiej butelki. Wyszukiwanie w internetowej wyszukiwarce google haseł takich jak „ćwiartka wódki”, „ćwiartka wody” czy „ćwiartka bimbru” daje tysiące wyników.

Za świadczące o mocnym zakorzenieniu się ćwiartki w języku i świadomości Polaków autor uważa liczne doniesienia prasowe, w których, pomimo faktu, że ćwiartka nie jest dostępna w handlu już od kilku lat, wciąż pojawiają się o niej informacje. Jako przykłady podać można artykuł,

4 ATM Grupa, <http://www.atmgrupa.pl/produkcje-zobacz/swiat-wedlug-kiepskich/> (data dostępu 12 kwietnia 2014 r.)

który ukazał się na popularnym portalu fakt.pl zatytułowany „Rekord PZPN w chlaniu wódki”, w którym padają słowa:

„Planowane ćwiartka na osobę, to było o wiele za mało - zdradził Michał Listkiewicz (59 l).”⁵

Ćwiartka pojawia się także w doniesieniach dziennikarskich dotyczących wydarzeń o charakterze kryminalnym. Portal onet.pl w notce prasowej „Czekając na policję wypił ćwiartkę wódki” donosi co następuje:

„Na policję czekali dwaj kierowcy. Od jednego z nich czuć było alkohol. Funkcjonariuszom powiedział, że zaraz po zdarzeniu, w oczekiwaniu na patrol, pobiegł do sklepu i wypił ćwiartkę wódki - tłumaczy mł. asp. Agnieszka Łukaszewska, oficer prasowy brodnickiej komendy.”⁶

W opisaney przez gloswielkopolski.pl prowokacji, mającej na celu sprawdzenie, czy nieletni mogą zakupić alkohol w lokalnych sklepach, wysyłano nastolatków, którzy prosili sprzedawców o podanie im „ćwiartki wódki”.⁷

Także w oficjalnych komunikatach prasowych Policji pojawia się ćwiartka. Komenda Miejska Policji w Mysłowicach, na swojej stronie internetowej, w wiadomości z dnia 15 stycznia 2010 roku, zatytułowanej „Ćwiartka" za 5 złotych” podała, że:

"Ćwiartka" za 5 złotych - "połówka" za dychę. Za tyle można było kupić spirytus na "melinie" w Mysłowicach "na Piosku". Rozlewano i sprzedawano tam alkohol pochodzący z nielegalnego źródła.”⁸

W ostatniej sprawie doniesienia Policji mogą być prawdziwe. O ile prawnie zakazane jest wprowadzanie do obrotu butelek wódki o pojemności 250 ml i mało prawdopodobnym jest, by sprawca wypadku opisanego przez portal onet.pl zakupił taką butelkę w sklepie, to nie można wykluczyć, że działająca w Mysłowicach „melina” prowadząca całkowicie nielegalną działalność, nie spełniała także norm dotyczących butelkowania alkoholu. Odmienne wnioski można wysnuć ze zdjęcia ilustrującego informację. Widoczne są na nim butelki, do których sprawcy nielegalnego procederu rozlewali alkohol, przypuszczalnie po wódkach znanych firm, widać także te mniejsze, które w 2010 już od sześciu lat miały pojemność 0,2 litra.

Interesującym doświadczeniem może być także lektura for internetowych, na których spotkać można pytania o to, jaką jednostką miary jest ćwiartka (lub jaka jest pojemność butelki ćwiartki). Wśród różnych odpowiedzi znaleźć można także i takie, że ćwiartka do roku 2004 stanowiła 250 ml, zaś po wejściu do UE zmalała do 200 ml, zatem wciąż na małą butelkę wódki

5 Fakt.pl, *Rekord PZPN w chlaniu wódki*, <http://sport.fakt.pl/Na-polskich-stadionach-podczas-meczow-reprezentacji-zabraklo-wodki-mowi-Michal-Listkiewicz,artykuly,183321,1.html> (data dostępu 12 kwietnia 2014 r.).

6 Głowania A., *Czekając na policję wypił ćwiartkę wódki*, <http://wiadomosci.onet.pl/krakow/czekajac-na-policje-wypil-cwiartke-wodki/sygm> (data dostępu: 12 kwietnia 2014 r.).

7 Jamróz A., *16-latek kupi alkohol bez żadnego problemu*, <http://www.gloswielkopolski.pl/artykul/932471,16latek-kupi-alkohol-bez-zadnego-problemu,id,t.html?cookie=1> (data dostępu: 12 kwietnia 2014 r.).

8 Komenda Miejska Policji w Mysłowicach, „*Ćwiartka" za 5 złotych*, <http://www.myslowice.slaska.policja.gov.pl/k16/informacje/wiadomosci/44042,quotCwiartkaquot-za-5-zlotych.html?search=59989338> (data dostępu: 12 kwietnia 2014 r.).

można mówić „ćwiartka”.

Podsumowanie

Powyższe przykłady w opinii autora w sposób jednoznaczny wskazują na to, że słowo ćwiartka weszło na stałe do języka polskiego, zaś sama ćwiartka była mocno zakorzenionym elementem kultury. Tezę, że regulacje prawne dotyczące butelkowania alkoholu miały wpływ na kulturę uznać należy za potwierdzoną. Rozważenia wymaga to, jaki był cel wprowadzania regulacji prawnych zabraniających butelkowania napojów spirytusowych w naczyniach o tej, dobrze Polakom znanej objętości. Statystyki spożycia alkoholu przez Polaków pokazują, że przyjęcie Unijnych regulacji dotyczących paczkowania towarów nie miało większego wpływu na ilość alkoholu spożywanego w naszym kraju (która w latach poprzedzających akcesję oraz następujących po niej rosła). Trudno też przypuszczać, by zabieg ten miał na celu wywarcie realnego wpływu na ilość spożywanej wódki. Gdyby ktoś przypuszczał, że tego rodzaju regulacja prawna ma realną szansę wyrzucić taki skutek, stosownym kontrargumentem wydają się być słowa Stefana Kozickiego:

„Opisywałem kiedyś na łamach „Kultury” sytuację w restauracjach krakowskich, wytworzoną po wydaniu zarządzenia zabraniającego sprzedaży wódki w większych niż 25-gramów kieliszkach.

Nic nie wiedząc o tym zarządzeniu, przyjeżdżam do Krakowa wraz z kolegą reporterem i prosto do restauracji walimy. Zamawiamy coś zjeść i po setce. Kelner nie protestuje. Tylko patrzeć, za moment całą tacę kieliszków dźwiga. Rozglądamy się. Dookoła stoliki zastawione – tak, że ani blatu widać – mnóstwem 25-gramowych kieliszków. Nawet jeśli kto mało pije w takim entourage'u wygląda na nałogowca. Orgia!... Powstaje coś na kształt błędnego koła. Zarządzenie wydane, aby przeciwdziałać zwyczajowi – nowy zwyczaj, nierzadko gorszy wprowadza.” [Kozicki 1972, s. 186]

Nie da się jednoznacznie wykluczyć, że zmniejszenie pojemności butelki o 50 ml może spowodować wzrost jej popularności lub większe przyzwolenie na jej spożycie, a w konsekwencji zwiększenie się ilości wypijanego alkoholu.

W przepisach unijnych trudno dopatrywać się także troski o środowisko i ujednolicenia butelek w celu umożliwienia ich recyklingu z prostej przyczyny: butelki wódki są bezzwrotne, nie istnieje też uniwersalny wzór ich kształtu, każdy producent wprowadza na rynek butelkę odmienną.

Jedynym powodem, który mógłby uzasadniać takie regulacje jest konieczność ujednolicenia opakowań alkoholu, jako używki, w celu ograniczenia możliwości reklamowania produktów. Także to jednak nie jest argument trafiony. Butelki napojów spirytusowych mogą mieć najróżniejszy kolor, etykiety i kształt. Nierzadko zdarza się nawet, że butelka mniejsza, ale np. wyższa, lub

plaska, wydaje się być większą, co wprowadza konsumenta w błąd. Gdyby uznać za zasadne konieczność przeciwdziałania reklamowaniu produktów alkoholowych koniecznym byłoby wprowadzenie przepisów dotyczących ich opakowań zbliżonych do tych, jakie obowiązują w przypadku wyrobów tytoniowych (co miejmy nadzieję nigdy nie nastąpi, gdyż doprowadziłoby to do utraty walorów estetycznych, które niewątpliwie mają niektóre z opakowań alkoholi).

Nadmienić także należy, że wódka nie była jedynym alkoholem rozlewanyym to naczyn, z punktu widzenia obecnie obowiązującego prawa, o nienormatywnych rozmiarach. W Wielkiej Brytanii funkcjonował w przeszłości odmienny system podawania objętości, a powszechnie spotykanym rozmiarem było 4/5 quater, czyli cztery piąte z jednej czwartej galonu, około 757 ml. Pojemność ta została wyparta przez butelki 750 ml, które ostatecznie zniknęły w związku z wprowadzeniem europejskich norm (wynoszących dla destylatów 700 ml). Do dzisiaj w USA bardzo popularne są butelki 750 ml, czasem spotkać można także i takie o pojemności 375 ml. Co ciekawe, butelki o rozmiarze 750 ml (rozlane w USA) spotkać można także w Polsce, choć w świetle obowiązującego prawa wprowadzanie ich do obrotu nie jest legalne.

Oczywiście można utrzymywać, że zniknięcie ćwiartki ze sklepowych półek nie wiąże się z żadną stratą dla kultury, jest owszem zmianą, jednak trudno temu procesowi przypisać jakiegokolwiek dodatnie bądź ujemne wartościowanie. Zdaniem autora podejście takie, choć można próbować je uzasadnić, nie jest właściwe. Niezależnie od problematyki w przypadku omawiania regulacji prawnych skupiać należy się na ich uzasadnieniu, które zawsze powinno towarzyszyć nowo wprowadzanemu prawu. W kwestii ćwiartki uzasadnienie krajowych regulacji sprowadzone zostało do podkreślenia konieczności wdrożenia prawa Unii Europejskiej. W uzasadnieniach aktów unijnych, o czym już wspomniano, trudno zaś szukać rzetelnego wyводу dotyczącego konieczności prawnego uregulowania tej kwestii w taki, a nie inny sposób. Jednocześnie uzasadnienie całkowicie pomija kulturowe walory butelek alkoholu, pomimo że te dostrzeżone zostały zarówno w regulacjach dotyczących produktów tradycyjnych, jak też w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Świadczy to o niekonsekwencji w uregulowaniu wspólnotowego rynku napojów spirytusowych, która może prowadzić do niezrozumienia ustanawianych regulacji lub trudności z ich interpretacją.

Ćwiartka, zakorzeniła się w polskim języku i w polskiej kulturze w sposób trwały. Kwestią dyskusyjną jest, czy tego rodzaju wzór kultury jak butelkowanie wódki w pojemności 250 ml zasługuje na szczególną ochronę prawną, zdaniem autora (jak też zapewne większości czytelników) trudno byłoby znaleźć rzetelne uzasadnienie dla takiego pomysłu, choć można by podejmować takie próby, zwłaszcza na podstawie zbliżonych spraw dotyczących tradycyjnych naczyń na alkohol w UE. Przedstawione wyżej stanowisko nie jest jednak uzasadnieniem dla stanu prawnego, który istnieje od 2004 r. Nawet jeżeli nie był to wzór kultury, który powinien być prawnie chroniony, to

nie istniały podstawy dla zastosowania prawnych narzędzi w celu wyrugowania go z kultury, co w istocie nastąpiło. Rozwiązaniem w opinii autora idealnym, uwzględniającym postulat zmniejszenia ingerencji prawa w kulturę byłoby pozostawienie tej kwestii nieuregulowanej, lub też prawne dopuszczenie do obrotu napojów spirytusowych w naczyniach zarówno o pojemności 200 jak i 250 ml.

Bibliografia

Pozycje książkowe:

Górski Jan, Moczarski Kazimierz (1972), *Alkohol w kulturze i obyczaju* (w:) Górski Jan, Moczarski Kazimierz (red.), *Alkohol w kulturze i obyczaju*, Warszawa: Wiedza Powszechna, s. 7-15.

Hłasko Marek (2003), *Piękni dwudziestoletni*, Warszawa: Elf.

Koncewicz, Tomasz Tadeusz (2002), *Różnorodność – magiczne słowo i leit motif wspólnego rynku*, Palestra, nr 3-4 s. 175-180.

Kozicki (1972), *Z reporterskiego notatnika* (w:) Górski Jan, Moczarski Kazimierz (red.), *Alkohol w kulturze i obyczaju*, Warszawa: Wiedza Powszechna, s. 180-191.

Hłasko Marek (2003), *Piękni dwudziestoletni*, Warszawa: Elf.

Pauksza Eugeniusz (1986), *Wiatrolomy*, Warszawa: Iskry.

Sztompka Piotr (2002), *Socjologia*, Kraków: Znak.

Toeplitz Krzysztof Teodor (1972), *Kurdesz* (w:) Górski Jan, Moczarski Kazimierz (red.), *Alkohol w kulturze i obyczaju*, Warszawa: Wiedza Powszechna, 25-30.

Akty prawne:

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2007/45/WE z dnia 5 września 2007 r. ustanawiającej zasady dotyczące nominalnych ilości produktów w opakowaniach jednostkowych, uchylającej dyrektywy Rady 75/106/EWG i 80/232/EWG oraz zmieniającej dyrektywę Rady 76/211/EWG.

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 110/2008 z dnia 15 stycznia 2008 r. w sprawie definicji, opisu, prezentacji, etykietowania i ochrony oznaczeń geograficznych napojów spirytusowych oraz uchylające rozporządzenie Rady (EWG) nr 1576/89.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 5 listopada 2002 r. w sprawie ilości nominalnych zawartości opakowań jednostkowych towarów paczkowanych (Dz.U. 2002 nr 192 poz. 1605 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 9 maja 2009 roku o towarach paczkowanych (Dz. U. z 2009 r. Nr 91, poz. 740 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 6 września 2001 roku o towarach paczkowanych (Dz.U. z 2001 r. Nr 128, poz. 1409 z późn. zm.).

Orzeczenia sądowe:

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 4 grudnia 1986 r., 179/85 (Commission v Federal Republic of Germany).

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 13 marca 1984 r., 16/83 (Karl Prantl).

Źródła internetowe:

ATM Grupa, <http://www.atmgrupa.pl/produkcje-zobacz/swiat-wedlug-kiepskich/> (data dostępu 12 kwietnia 2014 r.)

Fakt.pl, *Rekord PZPN w chlaniu wódki*, <http://sport.fakt.pl/Na-polskich-stadionach-podczas-meczow-reprezentacji-zabraklo-wodki-mowi-Michal-Listkiewicz,artykuly,183321,1.html> (data dostępu: 12 kwietnia 2014 r.)

Glowania Aleksander (2012), *Czekając na policję wypił ćwiartkę wódki*, <http://wiadomosci.onet.pl/krakow/czekajac-na-policje-wypil-cwiartke-wodki/sygm> (data dostępu: 12 kwietnia 2014 r.)

Jamróż Anna, *16-latek kupi alkohol bez żadnego problemu*, <http://www.gloswielkopolski.pl/artykul/932471,16latek-kupi-alkohol-bez-zadnego-problemu,id,t.html?cookie=1> (data dostępu: 12 kwietnia 2014 r.)

Komenda Miejska Policji w Mysłowicach, *„Ćwiartka” za 5 złotych*, <http://www.myslowice.slaska.policja.gov.pl/k16/informacje/wiadomosci/44042,quotCwiartkaquot-za-5-zlotych.html?search=59989338> (data dostępu: 12 kwietnia 2014 r.)

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, *Lista produktów regionalnych*, <http://www.minrol.gov.pl/pol/Jakosc-zywnosci/Produkty-regionalne-i-tradycyjjne/Lista-produktow-tradycyjnych/%28pid%29/335> (data dostępu: 12 kwietnia 2014 r.)

Słownik Języka Polskiego PWN, <http://sjp.pwn.pl/slownik/2451007/%C4%87wiartka> (data dostępu: 12 kwietnia 2014 r.)